

דוקא בעשרים ושלשה.

אלא, אבל לפי **עולא קשיא** הברייתא. שהרי לעולא, בכל מקרה מצריכין חכמים עשרים ושלשה, אפילו כשאינו מביא עדים, שמא ישמעו ויבואו עדים, ואם כן, האיך אמרה הברייתא שנידון בשלשה!?

ומביאה הגמרא את תירוצם של רבא ורב חייא, שאכן יש מקרה שאף לעולא יסברו חכמים שדיני ממונות של מוציא שם רע בשלשה, כאשר ברור שהבעל לא יביא עוד עדים, ואז, אם יתהפך הדין, והאב יתבע את הבעל מאה כסף על הוצאת שם רע, אז דינו של הבעל, שהוציא שם רע, יהיה נידון בשלשה.

אמר רבא: אני וארי שבחבורה, תרגימנא, ביארנו את הברייתא לפי עולא. **ומנו, מי** הוא ה"ארי שבחבורה"? **רבי חייא בר אבין**.

וכך תירצנו: **הבא במאי עסקינן** [הברייתא אינה דנה בסתם מקרה של תביעת הבעל, שאז יסברו חכמים שצריכין עשרים ושלשה, אלא במקרה הזה], **שהביא הבעל עדים על** אשתו **שזינתה**, ונתאספו לשם כך עשרים ושלשה דיינים, **והביא האב עדים, והזימם לערי הבעל**. ועתה התהפך הדין, והבעל שהיה התובע, נהפך להיות הנתבע על הוצאת שם רע, שדינו מן התורה לשלם לאבי הנערה מאה כסף.

ובא האב, לגבות ממון מהבעל, במקרה שכזה, מספיק לידן אותו **בשלשה דיינים**

שיכולים לדונו, וחכמים סוברים שיצטרך לאוספם כדי לידן דיני ממונות, מפני כבודם של ראשונים.

ולסיכום:

א. אם הביא הבעל עדים מתחילה, לכל הדעות צריכים עשרים ושלשה.

ב. אם אינו מביא עדים, ותובע ליפטר מדמי כתובתו, הרי לרבה, לכל הדעות

מספיק שלשה. ולפי עולא: לרבנן, צריכים עשרים ושלשה, ולרבי מאיר מספיק שלשה.

ג. אם התכנסו לידן דיני נפשות, והתפזרו, הרי לפי רבה: לרבנן חוזרים ודנים רק בעשרים ושלשה, ולרבי מאיר בשלשה.

ב-1 ועתה מביאה הגמרא ברייתא, שמשמע ממנה כדברי רבה, והיא קושיא על דברי עולא.

מיתבי, ממה ששינונו בברייתא: וחכמים אומרים: תבעו ממון — בשלשה, תבעו נפשות — בעשרים ושלשה.

בשלמא לרבה, הרי הברייתא יכולה להיות מתאימה עם דבריו, לפי שאם **תבעו ממון תחילה**, שהבעל אינו מביא עדים, ומתחילה היתה תביעתו רק להיפטר מכתובתה, דנים אותו **בשלשה**, וכדעת רבה, ואילו אם **תבעו נפשות תחלה**, שחשב להביא עדים שזינתה, ולא באו, והבית דין נתפזרו, אזי **אפילו תביעת ממון סוברים חכמים שדנים אותה**

והמאירי כתב: שהמלעזים יחשבו שהביאו את שאר הדיינים להמשך הדיון בדיני ממונות, ויאמרו שהראשונים פסולים.

וה"רן מפרש: שהחשש הוא שמא לא יאספו עשרים ושלשה לידן על הזנות, והתורה אמרה: "ובערת הרע מקרבך".

הודיעו לה בשעת ההתראה שמיתתה בסקילה. ולכן, סובר רבי מאיר, שאין סוקלין אותה ואין הורגין אותה, אלא שפטור הבעל מלשלם דמי כתובתה. ועל הדיון בתביעה הזו של הבעל מספיק שלשה. ואילו חכמים סוברים, שבאופן הזה כן יסקלוה, ולכן צריכים בית דין של עשרים ושלשה.

אבוי אמר: דכולי עלמא, בין רבי מאיר ובין חכמים סוברים **חיישינן ללעז.** אם לא הביא הבעל עדים, ובא לדון על הפטור מתשלום כתובתה, חוששין שמא ישמעו ויבואו עדים, ויצטרכו להוסיף דיינים, וילעזו על השלשה הראשונים על שלא דנו.

וכן סוברים שחיישינן **משום כבודן של ראשונים.** כיון שהתאספו עשרים ושלשה, חייבים לגמור בהם אף דיני ממונות משום כבודן של ראשונים.

והבא במאי עסקינן, כגון שהביא הבעל עדים לפני שלשה,⁽⁹⁾ וכשחקרו בית דין את העדים, התברר להם שאכן התרו בה שלא תזנה [כדין עדים שצריכים להתרות], אלא שלא התרו בה שעונשה בסקילה. ולכן סובר רבי מאיר, שאין התראה זו מספיקה לחייבה מיתה, ותשאר רק תביעת הבעל לדיני ממונות, ולכן סובר שזה נידון בשלשה.⁽¹⁰⁾

בלבד, אפילו לפי חכמים. כי אין חוששין עתה ללעז, שמא יבואו עידי הבעל על זנותה, שהרי התברר לנו שהכל שקר, שהבעל סמך עצמו על עידי שקר, שהוזמו, ועתה אינו יכול עוד לתבוע להיפטר מדמי כתובתה, שהרי טענותיו שקר.⁽⁸⁾

ואין גם חשש לכבודם של ראשונים, כיון שנתהפך הדין, הרי תביעת האב היא תביעה חדשה ודין חדש, ואפשר להתחיל את הדיון החדש בשלשה.

עד כאן פירוש מה שאמרה הברייתא: תבוע ממון, בשלשה.

וכך הוא הביאור בהמשך דברי הברייתא:

ובמקום שיש חשש שיבוא לדיני **נפשות,** כגון שלא הביא הבעל עדים, ועדיין יתכן שישמעו עדים ויבואו, כדעת עולא לפי חכמים, אזי צריכין מתחלה **עשרים ושלשה.**

ג. ועתה מביאה הגמרא הסבר שלישי, של אבוי, במחלוקת רבי מאיר וחכמים במשנה בכמה נידון מוציא שם רע.

לדעתו של אבוי, מדובר במקרה שעידי הבעל העידו שזינתה, והתרו בה, אבל לא

כתובה.

ויתכן, שרש"י לשיטתו הסובר כדעת רבינו סעדיה גאון שלקבלת עדות אף בדיני נפשות מספיק שלשה עדים. וכן כתב רש"י במפורש בבב"ק דף צ' ע"ב ד"ה שראו בלילה.

ולכן כתב רש"י שתביעת הבעל וקבלת העדות היא בפני שלשה.

10. וקשה דאף שעדים אלו לא התרו בה, עדיין

8. וזה לשון הנמוקי יוסף: "ופקעה לה החזקה של אין אדם טורח בסעודה ומפסידה".

ויש להוסיף עוד: שהרי אמרה התורה: "ולו תהיה לאשה כל ימיו", ואיך ידור עם אשתו בלי כתובה.

9. כן כתב רש"י. וצריך לבאר: שהבעל בא רק כדי לאוסרה — כדעת המהר"ם [עיי' הערה 6 בתוס'], או שבא רק לפטור מתשלום דמי

ד. ועתה מביאה הגמרא את הסברו של רב פפא, שגם הוא סובר כאב"י, שכולי עלמא סוברים שחוששין ללעז ולכבודן של ראשונים. אלא שהוא מעמיד את המשנה באופן שבאו עידי הבעל להעיד על האשה, והם אומרים שלא התרו בה כלל, אבל האשה היא "חברה", היודעת את הדין, ויודעת שנערה המאורסה שזינתה דינה בסקילה.

ולכן, רבי מאיר סובר שלא ימיתוהו כיון שלא התרו בה, אף שהיתה חברה, אלא רק ידינוהו בדיני ממונות, על תביעת הבעל להיפטר מדמי כתובתה, ואילו חכמים אומרים שימיתוהו, ולכן צריכים עשרים ושלושה.

רב פפא אמר: הכא, באשה חברה עסקינן. מחלוקת רבי מאיר וחכמים היא באשה חברה, וקמיפלגי רבי מאיר וחכמים במשנתנו **בפלוגתא**, במה שחלקו רבי יוסי בן יהודה וחכמים.

דתניא, שנינו בבב"ת: **רבי יוסי בן יהודה אומר: חבר, תלמיד חכם, אינו צריך התראה**, ואם עבר עבירה שיש בה מיתת בית דין, נהרג אף שלא התרו בו. **לפי שלא ניתנה דין התראה אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד**, כדי שהמותר לא יוכל לטעון שלא

וחכמים סוברים שהתראה זו מספיקה לדונה במיתה, ולכן צריכים עשרים ושלושה.

ומחלוקת זו אם התראה סתם הוי התראה המחייבת מיתה, או אינה התראה, תלויה במחלוקת של חכמים ורבי יהודה.

והאי תנא הוא, כמו ששינונו בבב"תא [שם נאמר שה"מסית", המסית את חברו לעבוד עבודה זרה, אינו צריך התראה. ואף שלא התרו בו,⁽¹¹⁾ נהרג, ובהמשך הבב"תא נאמר]:

ושאר כל חייבי מיתות שבתורה – אין ממתים אותם, את בעלי העבירה, **אלא בעדה**, בעשרים ושלושה, **ועדיב, והתראה**. ואין מספיק שיאמרו לו שהדבר אסור לעשותו, אלא **ועד שיודיעוהו שהוא חייב מיתה בבית דין**. שאם לא כן, הוא אינו נרתע מלעבור העבירה, אבל אין צריכים לפרט לו איזו מיתה מן ארבע מיתות בית דין הוא יענש. אלו הם דברי חכמים.

ואילו רבי יהודה אומר: **עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג**.

ובמשנתנו, רבי מאיר סובר כרבי יהודה, וחכמים סוברים כחכמים דרבי יהודה.

טעמא בלא טעמא הוא, דאדרבה, כל שכן דאיכא למיחש לאחריני".

ועיין בתוס' (ט' ע"ב ד"ה בפלוגתא) המתרצים לפי שיטת רש"י שמדובר כגון שעדי הבעל אומרים: שלא היו עמהם עוד אנשים.

11. ברש"י משמע: שאין צריך התראה בכלל.

— לרבי מאיר — יתכן שישמעו עדים אחרים ויבואו, והרי רבי מאיר לפי אב"י חושש ללעז, שיבואו עדים אחרים.

ותירץ רש"י: "כגון שהביא עדים בתחלת הזמנתו לדין, דתו ליכא למיחש לסהדי אחריני". ולא ביאר טעמו.

והיד רמה מקשה עליו: "מריה דאברהם! החי

ידע שדבר זה אסור לעשותו. אבל חבר, יודע ויודע.

וחכמים חולקים עליו, וסוברים שגם חבר צריך התראה, כי יתכן שעל אף שהוא יודע דיני איסור והיתר, ומזיד הוא, בכל זאת, כאן, הוא שוגג באיזה פרט מפרטי האיסור.

וחכמים סוברים כמו רבי יוסי בן יהודה, ולכן ימיתו את האשה, וצריכין עשרים ושלשה.

ורבי מאיר סובר כמו חכמים דרבי יוסי בן יהודה, ולא ימיתוהו.

ועתה, בא הבעל לתבוע דמי כתובתה, ולכן הוי בשלשה.

ה. ומביאה עתה הגמרא את הסברו של רב אשי, שגם הוא סובר שכולי עלמא חוששים ללעז, ולכבודן של ראשונים. ולפי האוקימתא שלו, מדובר במשנה כשהעדים לא התרו אותה שאם תזנה ימיתוהו בית דין, אלא שאמרו לה שבית דין יחייבו אותה מלקות. (12) ובמקרה כזה, ברור שבית הדין לא ימיתוהו, אלא רק ילקו אותה. (13)

ורבי מאיר וחכמים חולקים במחלוקת

13. והקשה רש"י: הרי זנות נערה המאורסה הוי "לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין" ואין לוקין עליו.

פירוש: כל מקום שאמרה התרוהו על דבר שאסור לעשותו בלשון שלילה "לא" "אל" הרי מי שעבר על כך ועשהו — חייב מלקות, שהרי עבר על איסור תורה. אבל אם התורה נתנה עונש אחר על לאו זה, כגון: מיתה מאחת מארבע מיתות בית דין, הרי ניתקה התורה לאו זה ממלקות, וענשתה מיתה. ולכן, אף לו יצויר שאי אפשר להמיתו, אין מלקין אותו. וזה נקרא "לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו".

ואם כן קשה: במקרה דידן שאי אפשר להמיתה, משום שלא התרוהו למיתה, למה ילקוה, הרי אין על עבירה זו חיוב מלקות.

ותירץ: שלפי אוקימתא זו של רב אשי סוברים רבי מאיר וחכמים, שלא הניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו. והטעם: שבכל זאת עבר על לאו.

וכן כתבו התוס', והוסיפו: שאם היינו יכולים לפרש שמדובר כאן באוקימתא זו במלקות של הבעל היה מתיישב. היינו שמקשים למה ליה

וכן משמע מרש"י דף ס"ז ע"א ד"ה אמר ועוד מקומות, אבל התוס' כתבו: שהכוונה שאין העדים מתרין בו, וגם אין מתרין בו בפירוש, אלא בדרך של הגדת מוסר.

והמפרשים כתבו שחולקים ביסוד הטעם שצריכים התראה ככל עונש בית דין, דהתוס' סברי: שהוא משום שידע שהדבר אסור ויחזור בו מלעבור העבירה, אבל רש"י סובר: דהטעם הוא כדי שלא תהיה לו פתחון פה לטעון לעצמו שלא ידע, ולכן, כיון שאין טוענים למסית כמו שנאמר: "לא תכסה ולא תחמול עליו" לכן אין צריכין בכלל להתרותו.

ולפי תוס': מה שאומר לו הניסת בעת הכמנת העדים: "איך נעזוב את אבינו שבשמים ונעבוד עצים ואבנים" הוא כדי שיהיה קצת התראה, אולי יחזור בו, ולפי רש"י אינה בגדר התראה.

12. או שמדובר בסתם אשה שאיננה חברה, או שמדובר בחברה ואין סוברים כרבי יוסי בן יהודה, או יתכן: שאפילו לרבי יוסי בן יהודה — מודה הוא שאם התורה בפירוש למלקות אינה חיבת מיתה.

מכות, נידון בשלשה. משום רבי ישמעאל אמרו תלמידיו: מלקות נידון בעשרים ושלשה.

ו. רבינא אמר, מדובר במשנתנו, בכגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול. וקמפלגי רבי מאיר וחכמים בפלוגתא דרבי ורבי יוסי, שנחלקו אליבא דרבי עקיבא.⁽¹⁾

רבינא, גם הוא מעמיד את משנתנו, שנחלקו רבי מאיר וחכמים אם האשה חייבת מיתה. ומדובר בה בכגון שהיו שלשה או ארבעה עדים מעידים עליה שזינתה, ונמצא אחד מן העדים שהוא פסול לעדות, או מטעם שהוא קרוב או מטעם שהוא מן הפסולין לעדות [שדינם מבואר בפרק זה בורר].

שנינו במשנתנו, שלרבי מאיר מספיק בית דין של שלשה כדי להלקותה, וחכמים סוברים שדין מלקות הוא בעשרים ושלשה.⁽¹⁴⁾

רב אשי אמר: במשנה מדובר בכגון:

א-ט דאתרו בה מלקות, העדים התרו באשה שתתחייב בעונש מלקות, ולא התרו בה קטלא, שתתחייב בעונש מיתה. ולכן, היא חייבת רק מלקות. וסובר רבי מאיר, שעונש מלקות נידון בשלשה, ואילו חכמים סוברים, בעשרים ושלשה.

וקמפלגי, והם חולקים בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן, באותה המחלוקת שנחלקו רבי ישמעאל עם חכמים. דתנן במשנתנו:

שהדין הוא על הבעל. אבל המנחת חינוך (מצוה קפ"ח) כתב: שלולא דברי רש"י ותוס' היה אפשר לפרש: דלא התרו בה על הלאו של זנות נערה המאורסה, אלא על הלאו של קריבה לעריות שהוא לא נפרד אפילו בלי ביאה, ועל לאו זה חייבין מלקות ולא מיתה כמו שמבואר ברמב"ם (פכ"א מהל' איסורי ביאה ה"א), ואין צריכים לדחוק שרבי מאיר וחכמים סוברים שלא הניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו.

14. ומה שאמרו חכמים במשנה: "מפני שיש בו דיני נפשות" כתב היד רמ"ה: שלמלקות קורין "דיני נפשות" שמלקות במקום מיתה עומדת, כמו שאמר רבא דף י" ע"א.

1. מדברי הגמרא משמע כי זה שאמרה המשנה "ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלשה", הם דברי רבי עקיבא, ואילו תנא קמא, שהוא רבי שמעון, חולק עליו,

לרב אשי לאוקים שמדובר כאן על מלקות של האשה, ולדחוק ולהסביר שהתרו בו למלקות ולא למיתה, ושסוברים שלא הניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין, למה לא מוקים לה להמשנה, כגון שהכחישו את הבעל, ומחייבים אותו מלקות, ועל מלקות אלו חולקים אם הוי בשלשה אם בעשרים ושלשה. והתוס' אינם מתרצים.

אבל היד רמה מתרץ בפשוטו [וכנראה שזו כוונת התוס']: שאם מלקין את הבעל הרי הביא מקודם עדים שזינתה, והביאם לפני בית דין של עשרים ושלשה, ואם כן גם לרבי מאיר יצטרכו לדון את הבעל בעשרים ושלשה, שהרי כבר התאספו עשרים ושלשה, ורב אשי הרי סובר דכולי עלמא סוברים חוששין לכבודן של ראשונים.

הרי חייבים לומר — שתבע את האשה בפני שלשה, ומוכרחים לומר דאינה חייבת מיתה, ומוכרחים לומר שהתרו בה למלקות ולא למיתה. ואם כן, כבר לא הרווחנו כלום אם נאמר